

1993-07-15

Redaktör Anders Åström
Nr 39-40 från starten 1980

DUBBELNUMMER

1993:2-3 nytt

UTVÄRDERING

Inför förra årskonferensen i Örebro försökte jag att via KSP-nytt förmedla några funderingar om hur KSP-arens arbete och roll påverkas av de rådande organisationsvindarna. Vissa vindar tycks ha mojnatsen dess och i vissa fall har det till och med vänt. Det är inte så värst många kommuner som nu inför styrmodeller med beställar-utförarsnitt.

Vid KSP:s seminarium i Solna i våras om "Målstyrning - Utvärdering" fick vi veta att t ex Umeå beslutat lämna denna modell för sin statistiker/planerarenhet.

Solnaseminarier - ett utförligt referat finns i detta KSP-nytt - ordnades som en uppföljning av Örebrokonferensens ena tema "Kommuner i omvandling". Det tog fasta på de mera allmänna förändringar i kommunernas organisationer som pågår - oavsett hur det går för beställar-utförarmodellen. Dessa innebär mera delegerat beslutsfattande och ökad valfrihet för "brukarna" samtidigt som kvaliteten bibehålles och kostnaderna sänks.

Jag tycker att Solnaseminarier bland annat visade att denna förändrade inriktning av kommunalt arbetssätt fordrar en utveckling av de metoder för uppföljning och utvärdering som vi hittills använt oss av. Kommunförbundets "nyckeltal", de egna ekonomernas verksamhetsmått i kronor per enhet och de eventuella "kvalitetsmått" i form av andel tillräckligt utbildad personal eller antal anställda och barn per daghemsavdelning räcker inte till för att få fram det nödvändiga effektivitetsmättet.

Ernst Jonsson, professor i kommunal ekonomi, definierade effek-

tivitet som den grad av måluppfyllelse som nås i en viss verksamhet dividerad med de resurser som sätts in. De insatta resurserna - lokaler, utrustning, personal, mm - kan översättas i pengar. Men graden av måluppfyllelse är, inom framför allt de mjuka serviceområdena, svåra för att inte säga omöjliga att mäta med enbart de ovan nämnda verktygen.

Det krävs nya och bättre metoder för att mäta effektivitet. KSP-arnas kunskaper är härvid en i många fall outnyttjad resurs. Dels för att vi sitter på en massa befintlig men bland de verksamhetsansvariga okänd statistik som kan komplettera de hittills använda måtten. Dels för att vi i samarbete med verksamhetspersonal kan genomföra

och analysera enkäter till brukarna av den kommunala servicen. I stort sett samtliga föredragshållare vid Solnaseminarier menade att enkäter är det enda sättet att få fram det säkraste måttet på kvalitet i kommunal service - nämligen vad brukarna tycker om den.

Styrelsen har tagit fasta på det i Solna tydligt uttalade behovet av utvärdering och av metoder att mäta kvalitet i kommunal service. En arbetsgrupp med denna inriktning är under bildande. Hör av Dig till Roger Larsson i Norrköping eller till undertecknad om Du har tips att komma med inom detta arbetsfält och om Du är intresserad av att ingå i arbetsgruppen.

Staffan Johansson, Jönköping

Denne man synes ha målstyrt väl, vilket en enkel utvärdering ger vid handen

ksp-nytt är en medlemstidning för Föreningen för kommunal statistik och planering, KSP. Tidningen utkommer med 3-4 nummer per år, trycks i ca 500 ex och sänds ut till alla medlemmar samt ett antal övriga intressenter.

Redaktör: Anders Åström
Redaktionskommitté utgörs av KSP:s styrelse

Postadress: **ksp-nytt**
c/o Anders Åström
Uppsala kommun, Box 216
751 04 Uppsala
Tel 018 - 27 13 06
Fax: 018 - 14 96 27
Föreningens postgiro 68 35 22 - 7

SOMMARTIDER

Högsommar. Vi skulle haft två nummer av **ksp-nytt** före årskonferensen, men sommaren, kommunledningens omorganisation och **ksp-nytt**-redaktionens flyttning kom emellan. Så det blev ett dubbelnummer i stället. Så kan det gå.

Sommarnumret innehåller bland annat tvåtunga artiklar där erfarenheter från Danmark och Finland spelar en central roll. Dokumentation från föreningens seminarium om målstyrning och regionala sam-

hällsplanerardagar i Uppsala balanseras mot en sammanfattning av ett samarbetsprojekt för lokala utvecklingsplaner med helhetssyn mellan Trollhättan och Boverket. Skicka gärna in rapporter om intressanta projekt som genomförs i era kommuner!

Håll er undan från det kommunala ett tag...
rekommenderar Anders

NYA MEDLEMMAR

Susanne Käsper

utredare
stadsbyggnadskontoret
Malmö stad

Marit Minou

utredningssekreterare
Alingsås kommun

Anders Offerlind

planeringschef
kommunledningskontoret
Vaggeryds kommun

ASKEN

- ETT STRATEGISKT BEGREPP

På KSP:s årsmöte i Örebro 1992 tillsattes en ny arbetsgrupp. Gruppen skall syssla med strategiska frågor och har antagit namnet ASKEN

Sammankallande i gruppen är Ulf Fransson i Nässjö.

I gruppen ingår också:

Tore Almlöf, Karlskrona

Magnus Björkman, Malmö

Johan Carlström, Kommunförbundet

Lisbeth Falk, Mölndal

Hans Lindberg, Haninge

Gösta Sedelius, Göteborg

Bengt Stenström, Nyköping

Jan-Ove Östbrink, Järfälla

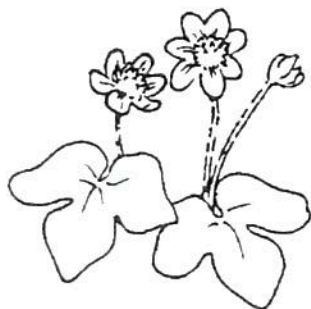
Gruppen har haft tre möten och satt följande preliminära mål.

ASKEN skall arbeta med att

1. Ge begreppen strategiska frågor och strategisk planering en tydlig innebörd med direkt koppling till KSP:s verksamhetsområde.
2. Utredda hur strategiska frågor och strategisk planering i kommuner kan handläggas med avseende på utredningsmetoder och informationsteknik.
3. Utredda hur strategiska frågor och strategisk planering i kommuner kan handläggas med avseende på organisation, ledning och beslutsfattande.
4. Kartlägga kompetensutvecklingsbehov för KSP:s medlemmar inom området strategisk planering i kommuner.
5. Påvisa behovet av kommunal strategisk planering och tydliggöra KSP:s professionella kompetens inom området.

På KSP:s årskonferens i Sundsvall 1993 avser gruppen att hålla ett seminarium där dessa frågor kommer att behandlas utifrån några praktiska fall.

Ulf Fransson

ÅRSKONFERENSEN

För 1993 års KSP-konferens går färden till Sundsvall - Norrlandsmetropolen - eller "utsikternas och möjligheternas kommun" som man själv betecknar sig!

Programmet är gediget som alltid, och vid sidan av det seriösa, kan man se fram mot intressanta och smakrika kvällsövningar i naturnära miljö. Det ryktas att det finns platser kvar till studieresan till Höga Kusten, en unik pärla i svensk natur.

SUNDSVALLS
KOMMUN

Väl mött i Sundsvall 24-26 augusti!

Scorus 30/8-1/9 1994

Scorus betyder Standing Committee on Regional and Urban Statistics och är arrangör av den 19. konferensen om regional och urban statistik. Scorus är en underavdelning till IAOS (International Association for Official Statistics), som i sin tur är en av fyra sektioner inom ISI (International Statistical Institute), en av världens äldsta internationella vetenskapliga sammanslutningar, bildad 1885.

Den 19. konferensen äger rum i Helsingfors 1994 och anmälan ska ske senast 30 nov i år. Kontaktpersoner för konferensen inom Helsingfors stad är Asta Manninen och Leila Lankinen (tel 358-0) 169 3190 resp 169 3185).

Pressgrannar:

ISCB:s tidning **Regionkontakt** rapporteras om invigningen av SCB-Syd, det nya regionkontoret som förlagts till Malmö. Regionchef är gamle KSP-medlemmen Bengt-Åke Leijon. **ksp-nytt** gratulerar och önskar lycka till!

INKOMMEN LYRIK:

En näringslivschef ifrån Surträsk
gillade inte bolagets bäsk
Han la ett förslag
på ny kommunal lag
om Skogsstjärnestöd till bryggeriet
som hitills gjort läsk

Anonym poet

Nästa nummer
av **ksp-nytt** kommer i höst och
innehåller huvudsakligen
dokumentation av
Sundsvallskonferensen

KSP-konferensen om målstyrning - utvärdering

På Järva Krog utanför Stockholm arrangerade KSP den 23 mars i år en konferens för att undersöka läget och framtidsmöjligheterna för de nya stysystem som nu utvecklas.

NYA STYSYSTEM - BAKGRUND, PRINCIPER, ANVÄNDBARHET

Sören Berg, Sensia, inledde med att resonera kring begreppet nya stysystem, bakgrund, principer och användbarhet. Vad är djup och vad är yta i den pågående omvandlingen av den kommunala verksamheten? Hur mycket är mode? Det är viktigt att inte hänga upp sig alltför mycket på modeller och begreppsdefinitioner. Det sunda förnuftet måste också få råda.

För ca tre år sedan kunde man lite schematiskt beskriva offentlig resp privat verksamhet så här:

Offentlig

offentlighet
formell meritvärdering
utjämning

enhetlighet
lojalitet mot samhället
trygghet
komplexa mål

Privat

sekretess
chefens bedömning
skillnader som styrmedel
anpassning
lojalitet mot företaget
risk
enkla mål

Det är lätt att konstatera att det skett en djupgående förändring i synsättet på den kommunala verksamheten. Mycket i beskrivning av den offentliga verksamheten ovan inte självklar längre. Anställningstryggheten är ett tydligt sådant exempel. Det har alltså skett en förskjutning åt höger i bilden.

Det handlar nu om en radikal förändring av hela samhällssystemet. Den offentligt sektorn är internationellt sett stor i Sverige, beroende framför allt på vårt transfereringssystem och den stora omvårdnadsektorn.

Orsakerna bakom den pågående strukturförändringen av den kommunala verksamheten, nämligen kraven på

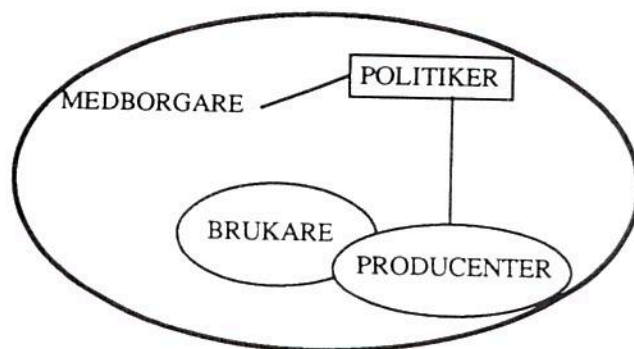
1. Effektivitet,
2. Demokrati och
3. Valfrihet

Det har under ett par år, odramatiskt och i det tysta, bedrivits ett framgångsrikt decentraliseringsarbete i kommunerna, som resulterat i en bättre och effektivare service. Nu har man kommit så långt det går med tillgängliga resurser. När anslagen nu minskar när man inte längre, utan måste öppna sig för konkurrens i förhoppningen att andra kanske kan bättre.

Demokratin har gått i baklås. Nämnderna representerar inte medborgarna, utan verksamheten. Den po-

litiska rollen blir otydlig.

Kravet på valfrihet för brukarna gör att rollfördelningen mellan politikerna och producenterna måste bli tydligare. Det är här målstyrningen kommer in. Politikerna blir kravställare. Producenterna får själva hitta formerna för att tillgodose att kraven blir tillgodosedda.

Detta är en organisationsmodell, som har kommit för att stanna. Inslag av diverse "peng"- och "checksystem", s.k. kundvals- eller rättare brukarvals-modeller kommer också alltmer.

En viktig fråga är hur relationen mellan medborgarna och politikerna skall utvecklas. Hur skall medborgarna få veta vilka prioriteringar som görs?

Sören Berg pekade vidare på vissa gemensamma drag i de olika organisationsmodellerna

- Effektivitet genom ersättning för resultat snarare än organisation
- Demokrati genom politiker som konsumentföreträdare
- Brukarinflytande genom valfrihet och lyhördhet
- Service skild från myndighet

Balanspunkterna i en beställar/utförarorganisation är framför allt följande

- Närhet eller ansvar i demokratisynen
- Utvidgad delegation eller entreprenad i politisk beställning
- Koncerttänkande eller mångfald i produktionsledet

Sören Berg menade avslutningsvis att diskussionen om stysystemet haft sin storhetstid. Nu är det andra

frågor som kräver politisk uppmärksamhet, bl.a.

- Har vi ett tillräckligt bra samspel med våra väljare? Hör vi dem? Förstår de vägvalen?
- Fokuserar vi rätt frågor? Överblick? Urval? Framförhållning?
- Bearbetar vi frågorna på ett bra sätt?
- Lyckas vi styra verksamheten på det sätt vi vill?

Det pågår nu en debatt om den fortsatta färdriktningen. Gapet mellan tillgången på pengar och målet för verksamheten, leder till att man måste finna en lämplig avvägning mellan effektivisering och prioritering.

RESULTATSTYRNING

Lennart Mark, GF, föredrog att tala om resultatstyrning framför målstyrning, vilket han menade bättre svarade mot beställar/utförarkonceptet. Resultatstyrning är inte ett sätt att rationalisera utan ett sätt att utnyttja resurserna mer effektivt.

Organisationen är en ansvarsenhet. Det är viktigt att enheterna inte görs så stora att de blir opersonliga. Mindre enheter är att föredra. Viktigt är att enheten består av människor som känner varann och bildar en väl fungerande grupp.

En sådan resultatenhet har både ansvar och befogenheter gentemot nämnd och företagsledning. Svaret består i att a) uppfylla de ställda servicekraven och b) täcka sina kostnader. Befogenheterna ger möjligheter att a) skaffa intäkter utanför uppdraget och b) bestämma kostnaderna för personal, köpta tjänster,

lokaler och inventarier samt materiel.

Lennart Mark betonade vikten av att spelreglerna dokumenteras så mycket som möjligt i förväg, vilket sparar mycken onödig diskussion senare.

Bestämmelserna kan innehålla t ex

- allmänna frågor
- resultatenhetens serviceutbud
- resultatenhetens ekonomi

Viktiga nyckelord i samband med resultatstyrning är tydlighet, rättvisa och delaktighet. Det måste finnas tydliga resultatkrav och en tydlig organisation. Rättvisa gäller bl.a. betalning och prissättning. Med delaktigheten avses t ex behovet av delegering, dialog och åtagande. Då fungerar en beställar/utförarorganisation även i små kommuner.

ERFARENHETER FRÅN VERKLIGHETEN

Erfarenheter av beställar/utförarkonceptet redovisades av **Gunnar Lignell, Västerås, Bengt Stenström, Nyköping, Anita Lovén, Norrköping, Annalena Löfgren, Umeå, och Gösta Norén, Upplands Väsby** samt **Björn Hårsman** från **regionplane- och trafikkontoret** på **Stockholms läns landsting**.

Gemensamt för dessa organisationer var att nyordningen rätt under under relativt kort tid, längst i Västerås, som kom igång 1991, kortast på regionplane- och trafikkontoret, som är i färd med att genomföra sin förändring. Erfarenheterna var följaktligen fortfarande ganska begränsade.

Statistik- och utredningsverksamheten, den för KSP-medlemmen kanske intressantaste, utgör ibland en resultatenhet, anslagsfinansierad som i Nyköping, eller avgiftsfinansierad som i Västerås. I det senare fallet finns i allmänhet en huvudbeställare, som enligt avtal köper huvuddelen av årsproduktionen, medan resten av intäkterna får skaffas på annat håll. I Umeå har man prövat en beställar/utförarmodell med avgiftsfinansiering ett år, men nu återgått till samordnad organisation enligt traditionell modell.

Målstyrning är egentligen ingenting nytt, men har hittills haft karaktär av budgetstyrning. Styrkan med övergripande mål för kommunens verksamhet ligger i att man då lättare kan motivera varför vissa verksam-

heter ska bort eller vara kvar och ge synliga förklaringar.

Målstyrning leder bl a till att den lokala politiken blir mer intressant. Eftersom staten nu avstår från detaljstyrning, har kommunerna större möjlighet att styra dit man vill.

Beträffande erfarenheterna hittills ansågs bl.a.

- att det finns en risk för överdrivet interndeberitande,
- att revirgränserna tenderar att bli skarpare
- att en viss trivialisering av arbetet hotar, eftersom möjligheten att tjäna pengar blir viktigare än uppgiften i sig.
- att en viss effektivisering har skett
- att arbetet möts med större respekt nu
- att den ekonomiska medvetenheten har ökat.
- att huvudmannaskap och nämndstruktur har blivit tydligare
- tydligare åtskillnad mellan budgeten och planeringsprocessen
- bättre metoder beträffande förfrågningsunderlag behövs
- målstyrning leder bl a till att den lokala politiken blir mer intressant
- information om det nya arbetssättet är mycket viktigt

METODER FÖR UTVÄRDERING

Andra dagen ägnades åt utvärdering. Först på planen var **Eva Bjaring Molin** från **Sensia**, där hon arbetar med just utvärderingar. Eva berättade engagerat om hur hon själv praktiskt arbetar med utvärdering. Utvärdering kan vara ganska mycket och någon klar definition på vad det egentliga är finns inte. Evas egen löd: en normativ ex postbedömning av en verksamhet med syfte att förbättra och förändra.

Syftet kan vara ett eller flera. Det kan vara kontrollerande, jämförande eller lärande. Man kan också ha ett politiskt eller ett nyttoorienterat syfte.

Eva berörde några viktiga krav som ställs på den som utvärderar.

- Man måste ha kunskap om verksamheten som utvärderas vad gäller ekonomi, statistik m m. Om man själv inte besitter den får man se till att få experthjälp. De som blir föremål för utvärdering hävdar ofta att utvärderaren själv måste t ex vara läkare för att utvärdera läkare, men så är det givetvis inte.

- Utvärderare måste vara metodisk, och ordning och reda är egenskaper som kommer väl till pass.

- Att vara objektiv och utanförstående är mycket viktigt för den som utvärderar. Viktigt att vara överens

om uppdraget och aldrig åtaga sig vinklade uppdrag. Påverka beställaren istället även om man riskerar att förlora uppdraget åt någon annan.

- En utvärderare måste kunna hantera kritik och ifrågasättande. Det händer att man blir påhoppad eller kritiserad för att man inte varit objektiv t ex.

Eva sade sig inte använda några nya revolutionerande tillvägagångssätt, utan det var det gamla vanliga, som att gå igenom skriftlig dokumentation såsom avtal, måldokument, verksamhetsplaner, statistik etc. Göra intervjuer eller enkäter med verksamhetens företrädare, kunder, klienter, brukare, patienter etc. Eva föredrog djupintervjuer framför enkäter. Enkäter ger slätstrukna svar. Eva avslutade med att ge några viktiga saker att tänka på.

- Att ha en väl förankrad uppläggning och metod för utvärderingen.

- Att hålla fast vid uppläggningsen.

- Informera under utvärderingens gång, eventuellt någon referensgrupp.

- Fråga sig själv: "är jag objektiv och är mina slutsatser tillräckligt välgrundade".

UTVÄRDERING - ETT KRAV FÖR KOMMUNAL EFFEKTIVITET!

Efter en inledande presentation av **instituttet för kommunal ekonomi, IKE**, kom **Ernst Jonsson, professor vid Stockholms Universitet**, in på dagens tema. Som en allmän bakgrund för flertalet länder i västeuropa gäller en finansiell kris som också drabbat kommunal verksamhet. Den finansiella krisen har nödvändiggjort en omprövning av kommunernas sätt att organisera och producera de tjänster som man ålagt att erbjuda medborgarna dvs kommunerna strävar efter att höja effektiviteten. Effektivitet med avseende på produktion och service anger graden av måluppfyllelse i förhållande till insatser av arbete, kapital etc (input).

Effektiviteten uttrycks också som det samlade måttet på produktivitet och prestationens resultat kvalitet. Som ett exempel kan nämnas kostnaden per elev med godkänt standardprov förutsatt bl a att standardproven avspeglar i vilken grad skolans kunskapsmål uppnåtts samt att standardprovets kvalitetsnivå inte förändras över tiden.

I kritiken mot kommuners bristande effektivitet brukar två olika skolor åberopas.

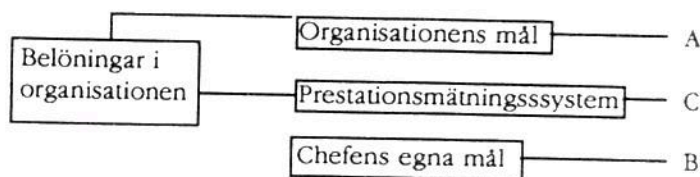
- PUBLIC CHOICE-skolan: bristen på konkurrens

- PROPERTY-RIGHT-skolan: bristen på stimulans

Dessa idéer kan sammanfattas i formeln:

Förmåga x motivation = beteende

Förmåga kan uttryckas som -
 $f(\text{begåvning}) \times (\text{utbildning} + \text{erfarenhet})$

A = Beteende som krävs för att uppnå organisationens mål

B = Chefens verkliga beteende

C = Beteende som mäts av styrsystemet

Ernst Jonsson uppehöll sig i sitt anförande mycket vid konkurrensens betydelse för att uppnå resultat och höja produktiviteten. Avgörande är oftast inte i vilken ägarform en verksamhet bedrivs utan mera i vilken grad man är utsatt för konkurrens. Enbart hotet om konkurrens kan då stimulera till bättre resultat.

Vid anbudsgivningar är det viktigt att det finns flera jämbördiga aktörer på en marknad. Anbud måste innehålla kravspecifikation. Ett genomfört uppdrag måste följas av uppföljning och utvärdering.

En negativ kostnad vid beställar-utförarmodell är kraftigt ökade transaktionskostnader. Dessa har ibland visat sig kunna äta upp de vinster som uppnåtts genom ett lägre pris på själva uppdraget.

MEDEL FÖR ATT UTVÄRDERA

Gunnar Enequist, SCB, inledde med att ge sin syn på begreppen utvärdering och uppföljning. Tre dimensioner kan särskiljas: tidsdimensionen, analys- och metoddimensionen samt rums- och objektsdimensionen. I tidsdimensionen kan utvärderingen ses som en engångsinsats medan uppföljningen mera är en kontinuerlig verksamhet. I uppföljningen ligger tyngdpunkten på datainsamling, tidsserier och beskrivningar medan utvärderingen mera rör effekter, och förklaringar.

Vid utvärderingar är statistiska metoder ett måste och statistiska underlag behövs för att ge överblick. Statistikkompetensen behövs vid problemformulering, metodfrågor, konsultupphandling, frågekonstruktion, bearbetning, analys samt publicering och offentliggörande.

Med exempel från skolan redogjorde Gunnar Enequist för hur information för uppföljning kan samlas in. Han betonade att uppföljningen förutsätter en diskussion om sätt att formulera konkreta mål och sättet att

förhålla sig till dessa. Nationella, kommunala och lokala mål ska kunna följas upp med olika mått från uppföljningssystemet.

Gunnar Enequist ställde också frågan vad statlig statistik kan ge kommunerna? Han menade att den är betydelsefull i flera avseenden:

Totalregister ger en bas

Centrala insamlingar ger referenstidpunkt

Urvalsundersökningar ger bakgrund

Utvidgade data ger lokala fakta

Tilläggsfrågor i nationella undersökningar ger egen profil

KSP-aren har en viktig roll för att den statliga statistiken ska nyttiggöras. Genom att statistikerna är med och väljer ut eller sammanställer statistik undviks språksvårigheter. Lokala bearbetningar kan göras men mycket användbart material finns också redan framtaget i kommunerna t ex i samband med FoB. Sammanställningar och presentationer är en viktig uppgift.

PRAKTISKA EXEMPEL ATT UTVÄRDERA OCH ANVÄNDA UTVÄRDERING

Eva Långström, berättade att i i **Österåkers kommun** har system med beställare/utförare tillämpats ganska länge.

Inom varje beställningsområde definieras prestationsmått och kvalitetsmått. Man är noga med att ange en tydlig kravspecifikation samt att använda enhetliga anbudsformulär.

Några exempel på prestationsmått (P) och kvalitetsmått (K) inom pedagogiska området:

(P) Antal elever per skola och stadium.

Bruttokostnad per elev för hela kommunen och per skola.

(K) Andel behöriga lärare.

Andel elever per skolsköterska.

Antal och andel elever med skolskjuts

Många intressanta infallsvinklar presenterades. Inom detta område finns utrymme för mycket utvecklingsarbete innan man kommit fram till klara och entydiga begrepp för att mäta prestationer och kvalitet.

Per Thellander från **Sollentuna** pekade på de målkonflikter som kan förekomma i den kommunala verksamheten. På olika nivåer, politiskt eller i fackförvaltningar, förekommer olika typer av mål, t ex

- organisationens mål

- beställarens produktionsmål

- politikernas mål

- utförarens/producentens mål

Svårigheten ligger ofta i avvägningen mellan delarna och helheten.

I utvärderingen är det viktigt att ta reda på om vi sköter oss bra sett ur olika intressenters synvinkel.

I Sollentuna förekommer enkäter till kunder i dessa frågor.

I Sollentuna menar man att det är viktigt med utvärderingar i en beställarorganisation. Slutsats:

- mera resurser för utvärderingar

- sätt tydliga mätbara mål

- jämförbarhet över tiden.

Boo Kling presenterade ett projekt i **Norrköpings kommun** som handlade om att skapa gemensamma kvalitetsfaktorer i kommunen. Faktorerna var tillgänglighet (inkl tillgång och flexibilitet). Personkontakt (inklusive kontinuitet och pålitlighet). Inflytande och professionalism/yrkeskompetens, Boo visade ett antal frågor till olika kommunala verksamhetsområden med olika påståenden som man kunde instämma i eller inte. Ur detta härleddes sedan värdena på de olika faktorerna.

Från **Helsingborgs kommun** berättade **Manfred Bacharach** om "piltavlan" som ett instrument för att följa upp produktionen. Piltavlan är en lite annorlunda utformad enkät som varit framgångsrik.

Enkäten är alltså utformad som en piltavla uppdelad i sektorer. En sektor för varje fråga. Ett svar markeras för varje fråga/ sektor och ju närmare tavlans mittpunkt markeringen sker desto bättre betyg på den tjänst som utvärderas.

Piltavlan har använts i fyra år inom barnomsorgen och två år inom skolan. Undersökningen genomförs årligen så att resultaten kan arbetas in i verksamhets-

programmen. Den riktar både till föräldrar och personal.

Att frågorna ställs till både brukare och personal ger möjligheter till intressanta jämförelser. Inom t ex äldreården fann man att personalens tilltro till de egna insatserna var låg.

Som en stor fördel med "piltavlan" framhölls att den är enkel, lättarbetad och ger en snabb återkoppling av resultaten till brukare och till personal. Återkopplingar görs på de enskilda serviceenheterna. Resultaten förmedlas även uppåt i hierarkin och används vid diskussioner och planeringssamtal.

FÖRÄLDRAENKÄT APRIL 1992

1. Anser Du att Ditt barn trivs och har roligt hos oss?

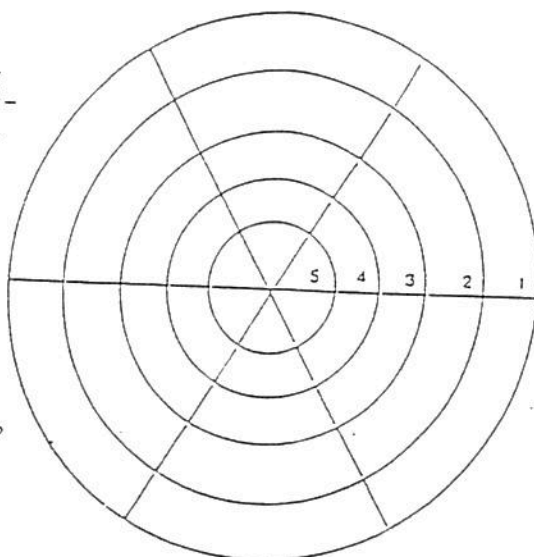
6. Anser Du Dig nöjd med möjligheten att kunna påverka avdelningens verksamhet?

5. Anser Du att stämningen är öppen och positiv på Ditt barns avdelning?

4. Är Ditt barns behov av omsorg tillgodosett?

2. Har Du god kontakt och känner förtroende för personalen?

3. Är Du nöjd med förskolans pedagogiska verksamhet? (temaarbete aktiviteter)

YTTERLIGARE POESI...?

En ambitiös statistiker i en storstad
fixade befolkningsprognosens mortalitetsrad
Så att resursfördelningsmodellen
sent på budgetfullmäktigekvällen
visade plus i budgetprognosens resultatrad

Det var en planerare i Stöde,
som med fog kallades den röde
I årtal var det rätt
tills hösten nittiott
på valnatten mötte han sitt öde

Lika anonym poet

KOMPASSGRUPPENS STUDIERESA TILL DANMARK

Under tiden 19-23 april i år gjorde hela KOMPASS-gruppen, utom Jette Hedin och Bengt Tengrud en studieresa till Danmark. Syftet med resan var bl a att få del av danska erfarenheter av registerbaserad sysselsättningsstatistik, statistikproduktion och -användning samt statistiska metoder både centralt i Danmark och i några större kommuner.

DEN 19 APRIL: DANMARKS STATISTIK

Den danska motsvarigheten till vårt SCB heter sedan 1966 Danmarks Statistik. Dess anor kan spåras till år 1769 då den första folk- och bostadsräkningen ägde rum. Dess massiva kontorsbyggnad i rött tegel, "Östra fängelset" i folkmun, ligger i Köpenhamns norra delar.

Antalet sysselsatta uppgår numera till omkring 560 personer. Under 1980-talet var man uppe i omkring 630 personer. Emellertid har andelen akademiker ökat. Danmark har inte som vi någon regionaliserad statistikorganisation. Man har en fyraårig budgetperiod för sin verksamhet, 1993-1996, och man skall samtidigt etablera ett gemensamt europeiskt statistikprogram. De totala kostnaderna i fasta priser legat ungefär stilla medan nettokostnaderna minskat i samma takt som intäkterna genom att uppdragsverksamheten ökat.

Sedan 1973 då Danmark blev medlem av EG, har ökade krav ställts på dansk statistikproduktion. År 1992 användes ungefär hälften av resurserna inom Danmarks Sta-

tistik enbart för landets eget bruk, 1/3 till uppgifter åt såväl EG som Danmark medan resten enbart berörde EG.

I arbetsplanen ingår bl a att bygga ut arbetskraftsundersökningarna genom att öka antalet intervjuade från nuvarande 20 000 till 60 000 personer spritt över hela året och en särskild arbetslöshetsundersökning. På så sätt möjliggörs löpande kvartalsstatistik över sysselsatta och arbetslösa.

Anette Jerlach, ansvarig för sysselsättningsstatistiken, tog emot oss mycket välvilligt och berättade utförligt om det danska systemet med registerbaserad statistik. Tolv personer är på heltid sysselsatta enbart med arbetsplatsregistret.

För sysselsättningsstatistiken används varje år 5 miljoner "opplysningsseddlar", motsvarande våra kontrolluppgifter, för att

registrera sysselsättning. Det är en laglig skyldighet för arbetsgivarna att fylla i blanketterna.

Populationen utgörs av alla RAS-registret över alla som är mantals-skrivna i Danmark vid årsskiftena.

Blanketten upptar uppgifter om

- kön
- yrkeställning
- ålder
- bransch
- medborgarskap
- ägarform
- bostadsadress
- arbetsställe
- belägenhetsadress

Fr o m år 1992 har en ny branschindelning gjorts som bygger på EG:s reviderade "NACE".

Sysselsättningsuppgifterna avser förhållandet in medio november.

Bakre raden: Kjell Gustavson, Gregor Bunge, Peter Karlsson, främre raden: Christina Rosenquist, Eva Glantz, Gunnar Hedin, Bertil Gustafsson

KOMPASS-gruppens, dvs KSP:s arbetsgrupp för kommunernas påverkan på arbetet med sysselsättningsstatistik, som startade sitt arbete 1987, har kontinuerligt arbetat med att söka påverka och förbättra sysselsättningsstatistiken ur användarsynpunkt.

Gruppen består av kommunrepresentanterna Bertil Gustafsson, Stockholm (sammankallande), Gregor Bunge, Västerås, Kjell Gustavson, Järfälla, Peter Karlsson, Värnamo och Christina Rosenquist, Kalmar. SCB-representanterna är Jette Bodin, Bengt Tengrud och Gunnar Hedin samt Eva Glantz, Kommundata.

Mitt i kompassen: Christina Rosenquist, Kjell Gustavson, Eva Glantz, Gregor Bunge och Peter Karlsson. Skagen 22 april. Foto Bertil Gustafsson

Ur registret kan göras uttag med önskad kombination av variabler på olika delområdesnivåer. På direkt fråga svarade man att man numera inte har några invändningar från allmänheten beträffande dessa olika typer av register.

Inom EG är det endast Danmark som har denna registerbaserade statistik.

EG kräver viss statistik och betalar Danmark för "labour force-undersökningar" som sker genom telefonintervjuer två gånger per månad med ett urval om 20 %. Dessa uppgifter används sedan till bl a nationalräkenskaperna.

Kommunerna svarar för områdesindelningar i lämpliga delområden för vilka statistiken kan tas fram. KÅS - Kommune Års Service - är ett speciellt statistiksystem på delområden för kommunerna.

Maximalt registreras två arbetsställen per individ (huvud- och biarbetsgivare) och en av dessa rankas som huvudarbetsgivare med ledning av utbetalad lönesumma. Arbetad tid erhålls med hjälp av storlek på inbetalat belopp till ATP.

För att säkerställa kvaliteten görs rutinmässiga kontroller avseende flerarbetsställen, pendlare över 80 km enkel resa samt en branschmatris för att utröna överströmning mellan branscher av ett och samma arbetsställe.

Genom dessa olika register behövs ingen separat FoB utan man kan på detta sätt sägas göra årliga register-FoB:ar.

Kopplingen görs sedan till andra befintliga register som befolknings- och lägenhetsregistret (BBR) samt utbildningsregistret.

Härigenom möjliggörs årligen en bruttoströmsberäkning av pendlingsrelationer, in- och utträde på arbetsmarknad mm.

Särskilt arbetslöshetsregister

Ett särskilt arbetslöshetsregister finns som en biprodukt. För varje person i populationen (15- år) anges om denne är:

- sysselsatt
- arbetslös
- företagare
- förtidspensionär
- medhjälpare inom familjen

Utbildningsuppgiften rapporteras från varje skola eller utbildningsanstalt och uppdateras vid flyttningar.

Alltsedan 1980 då registerstatistiken infördes, finns årliga tids-serier. Ingen FoB har genomförts sedan 1970 då registren infördes.

Utdrag ur registren säljs kommersiellt på kommun- eller delområdesnivå i form av papperstabeller, band eller disketter.

Ett integrerat register

BBR, "Byggnader och bostäder", är ett integrerat register över samtliga lägenheter och boende. Det innehåller upplysningar om byggnader, bostäder, hushåll och boende vid årsskiftet varje år och föreligger

den 1 augusti varje år.

Det upptar bl a följande variabler:

A. Byggnader

- användning (permanent eller fritidsbostad, lokaler)
- ägare
- ytor (bebyggd yta, våningsyta)
- antal lägenheter
- antal våningar
- byggnadsår
- uppvärmning
- byggnads- och takmaterial
- hiss
- vatten och avlopp
- energideklaration

B. Bostäder

- hustyp
- ägare
- upplåtelseform
- antal lägenheter
- antal kvm
- toalett/bad
- kök
- uppvärmning
- C. Hushåll
- hushållstyp
- hushållsstorlek (antal personer, barn, vuxna)

D. Boende

- ålder
- civilstånd
- medborgarskap

Efter denna grundläggande genomgång gjorde vi via medförd minibuss en lyckad färd till det berömda konstmuseet Louisiana som bygger på samspel mellan konst, natur och arkitektur med sitt fina läge strax söderom Helsingör invid Öresund. Där kunde vi, förutom den fina permanenta utställningen av konst bestående av tavlor och skulpturer, bese en aktuell internationell utställning, "Vid randen av kaos", framställd av konstnärer, arkitekter, datorgrafiker m fl. Gruppen tyckte att utställningens rubrik också kunde vara lämplig för planeringens ställning idag.

En kväll i Köpenhamn innebär också möjligheten att insupa lite kontinental atmosfär. Vi passade på att gå till fots igenom delar av det centrala Köpenhamn med Strøget och hittade på kvällen fram till ett litet trevligt vattenhål där tidigare även en viss H C Andersen har varit gäst.

DEN 20 APRIL: KÖPENHAMNS STATISTISKA KONTOR

Dagen därpå besökte vi Köpenhamns statistiska kontor, där vi träffade Claus A Woll, Peter Krygell, Kjeld Fisker, Bent Andersen och Sven Brobach. Kontoret var inrymt i ett något förfallet sekelskifteshus som utifrån inte gav något tecken på att det kunde inrymma någon verksamhet - allra minst någon kommunal sådan. Väl inne visade sig kontoret vara charmigt och en smula bohemiskt inrett.

Organisatoriskt lydde kontoret under finansroteln och hade under de senaste tre åren omorganiserats på tre avdelningar enligt nedan:

1. Statistikutgivningssektion (årsbok, tioårsöversikt, periodisk statistik), 14 sysselsatta;
2. Statistiksektion (befolkning, bostäder, utbildning, socialtjänst, finansstatistik, arbetsmarknad och sysselsättning), sju sysselsatta;
3. ADB-sektion (befolkningsprognoser, programmering), sju sysselsatta.

Totalt fanns numera endast 27 personer sysselsatta, varav nio "statistiker", sex programmerare och resten assistenter. Man hade fått vidkännas en kraftig personalminskning men samtidigt hade man ökat andelen högtbildad personal och därför stärkt kompetensen. På kontoret använde man sig av SAS som programvara.

Tidigare hade man givit ut många publikationer sammanhängande med FoB. Nu, då man fått registerstatistik, har man mer fria händer vad gäller publiceringen.

Rollen för kontoret hade kraftigt förändrats från användare via förmedlare till producent av statistik. Samarbetet med Danmarks statistik ansågs bra.

Det mesta av verksamheten var anslagsfinansierad. Kontoret stod till samtliga förvaltningars förfogande i fråga om statistisk information, prognoser för olika förvaltningar och insamling av material till Danmarks statistik. Man kan därför säga att kontoret innehade en stabsroll.

Bent Andersen gav oss infor-

mation om arbetslöshetsstatistiken. Den regionala arbetslöshetsstatistiken som finns på kommunnivå uppdateras varje månad och finns att tillgå också på kvartals- och årsbasis. Det blir ungefär 11/2 månads eftersläpning mellan registrering och publicering av data. Man säsongsrensar uppgifterna för att få dem mer rättvisande. De månadsvisa uppgifterna är mindre specificerade och upptar enbart kön och några få åldersgrupper samt antalet utanför arbetslöshetsförsäkringen. Kvartalsvis utges mer omfattande publikationer.

Utvecklingen visar ett allt större gap mellan Köpenhamn och riket vad gäller arbetslösheten, där huvudstaden ligger långt över riksgenomsnittet. Diagrammet nedan visar arbetslöshetsutvecklingen för Köpenhamn jämfört med riket under att antal år.

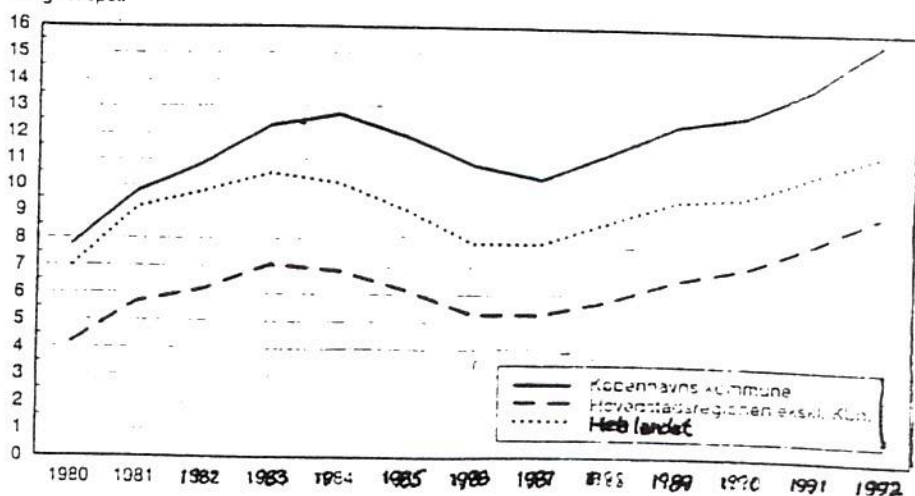
Källan till statistiken utgörs av Danmarks statistiska databank. Me och mer av arbetsmarknadsåtgärder har satts in liksom i Sverige för att

full sysselsättning. Sysselsättningsstatistiken bygger på arbetsplatsstatistiken och sysselsatta fås med uppdelning på arbetsställe, bransch och utbildning. Det detaljerade områdesuppdelade statistiken köps från Danmarks statistik. En brist som vi uppdagade var att man ännu inte hade någon arbetsplatsstatistik för pendlare över nationsgränsen. Ett antal personer pendlade idag över Öresund och fler lär det bli om bron blir verklighet. Hur många visste man inte i Danmark.

Allmänt gäller att pendlingen och pendlingsavstånden ökat fram till år 1987. Biltrafiken har inte ökat nämnvärt. Det är S-tågen, motsvarande våra pendeltåg, som ger goda pendlingsmöjligheter.

Kjeld Fisker berättade om verksamhetsstatistiken. Han har sedan två år ett näringslivskontor där man är i färd med "policy-making" och arbetar med ett näringslivsprogram. Statistik behövs för olika typer av politiska handlingsplaner.

ledigheds pct.

sänka arbetslösheten som nu låg på 16 % i Köpenhamn och 12 % i riket totalt. Ingen bra statistik föreligger för efterfrågan på arbetskraft i form av antal lediga platser etc. I Danmark ligger pensionsåldern på 67 år, vilket noterades.

Peter Krygell orienterade om arbetsplatser i Köpenhamn. Analyser görs av sysselsättningen. Man har ett överskott på arbetsplatser inom tjänstesektorn, inte minst inom forskningsområdet liksom andra huvudstadsregioner. Som sysselsatt räknas man vid lägst två veckors

Man hoppas kunna bygga upp ett produkt- och producentregister med hjälp av en omfattande enkät, då 20 % har fel branschklassificering. En ny lag förbereds om arbetsställeregister, innefattande branschuppgifter, ägarförhållanden, aktiekapital etc, som kan förbättra statistiken. Näringslivsprogrammet skall bli åtgärdsinriktat.

Efter denna information och diskussion gick vi över till det vackra rådhuset i Köpenhamn, där vi bjöds på lunch i form av ett rikt uppdukad bord med smörrebröd av olika slag.

Samma dag fortsatte bilresan via Roskilde med sin mäktiga domkyrka till Kalundborg med färja över Stora Bält. Vid Kalundborg kunde vi se den stora bottenkassun som man just höll på att bogsera ut som fundament till den blivande Stora Bältbron.

Efter färjeturen över Stora Bält kom vi ganska sent fram till Aarhus där vi övernattade.

Nästa dag for vi till Aalborg.

DEN 21 APRIL: AALBORGS STATISTISKA KONTOR

Aalborgs statistiska kontor var inrymt i en gammal industribyggnad som på detta sätt blivit återanvänd.

Vi mottogs av **Jens-Erik Outrop**, **Ove Thoft** och **Sven-Erik Rosendal**. Vårt möte inleddes med riklig förplägnad i form av läckra smörrebröd, öl och Aalborgs jubileumsakvavit - och detta redan till "frokost" (=lunch).

Kontoret var indelat i tre sektioner, en för vardera register, analys och statistik.

För verksamheten ställer man sig alltid frågorna:

- Hur ofta skall statistiken publiceras?

- Vem skall ha vad?

Förutom de rena tabellerna av olika slag gör man i ett senare skede också analyser för olika målgrupper för att utröna tendenser hos materialet där objektivitet eftersträvas.

Exempelvis har man gjort en analys av flyttningsmönstret bland framtida skolbarn. Man marknadsför sig för att kunna ta konsultuppdrag. Det ansågs svårt med dagens uppdelning i olika förvaltningsområden i kommunen för att få fram en helhetssyn. Man eftersträvade att ha hög kompetens och konkurrenskraft ifråga om tjänster. Studenter genomför i viss utsträckning olika former av fältarbeten i serviceundersökningar som ett led i egen utbildning.

Det centrala sysselsättnings-

Bertil Gustafsson på rätt ställe

registret (CER) har funnits sedan 1981 men var först av mindre bra kvalitet och har sedan förbättrats betydligt. Nu kan 60 % av uppgifterna användas direkt, 30 % kontrolleras mot telefonkatalog mm och 10 % genom besök.

1990 upprättade ADB-avdelningen en kommundatabas för näringslivet, AKER. Man sände 1990-91 ut ett frågeformulär för att komplettera uppgifterna från 16 olika kommunala register (bl a elabon- nentregistret) som kom att användas som grund för registret. Man eftersträvade:

- pålitlighet
- fullständighet
- relationer mellan arbetsställen
- ingen manuell uppdatering
- tillgång till PC

Det enskilda arbetsstället utgör bas för register. Skillnaden mellan

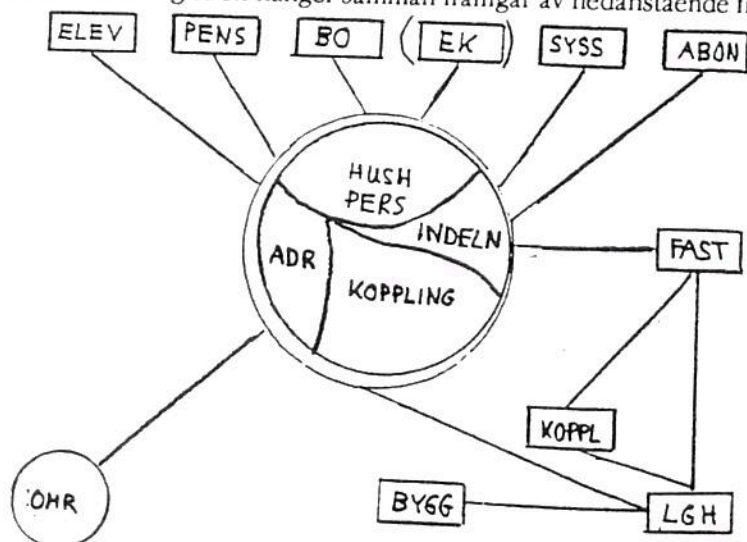
olika kommunala register som utgör basen i arbetsställeregistret finns i antalet enheter, antal data och användningsfrekvens.

Man önskar i registret kunna identifiera arbetsstället med hjälp av gatunamn och husnummer. Varje tomt och byggnad går att identifiera genom koordinatangivelser. Därtill ges möjligheter att få fram:

- bransch
- ägarförhållanden
- flerarbetsställen (huvudkontor, filial etc)
- fastighetsuppgifter (taxvärde, lånebild)
- miljöbelastning
- kommunala insatser för näringslivet

Det fullt utbyggda registret blev till ett kommunalt basregister som kan integreras med andra kommunala register.

Hur de olika registren hänger samman framgår av nedanstående figur:

Möjlighet finns att hjälpa till att göra registreringar av enheter också i andra kommuner. Erfarenhetsåterföring sker kontinuerligt i arbetsgrupper genom Nordjyllands Ervervsraad.

Registret kan användas för att söka ut också skattefordringar etc.

Det integrerade registersystemet i Aalborg kan sägas bestå av planregister, personregister och gateregister som kan kopplas samman. På så sätt får man fram uppgifter om t ex elever, pensionärer, barnomsorg, ekonomi, sysselsatta, abonnenter, taxering, byggnadslov etc.

Fastighetsregistret, lägenhetsregistret och byggnadsregistret samkörs i ett korsregister, KRR.

Personregistret som innehåller uppgifter om namn, adress, civilstånd och medborgarskap uppdateras var 14:e dag. Kopplingen mellan flera olika register till en integrerad helhet är man i Aalborg ensam om i Danmark. Sekretesskydd finns för att inte uppgifterna skall komma åt av obehöriga.

Man hade ursprungligen vissa

kvalitetsproblem med registret men har successivt lyckats bemästra dessa.

På kvällen hann vi med en rejäl krogsväng med god middag och besök på musikpub.

På vägen till **Skagen** förundrades vi över hur mycket av vindkraft danskarna tog vara på. Överallt såg man klungor av vindgeneratorer, små men välfungerande vad det tycktes.

Utanför det officiella programmet låg en övernattnig på Skagen i konsthistorisk miljö på hotell Brøndum, där de berömda Skagemålarna höll till. Vi unnade oss att bese såväl Skagens museum som Anna Anchers hus och ateljé. Staden är i sig väl värd ett besök för den vackra miljöns skull.

Från Fredrikshavn gick färden med färja till Göteborg där våra vägar skildes för den här gången. En intressant och lärorik resa som

gett många bra inte minst statistiska tips för framtiden!

SLUTSATSER

Danmark visar oss möjligheterna med att integrera olika typer av register för att fortlöpande kunna ge kortperiodisk statistik om boende, hushåll, sysselsättning och näringsliv. Detta är av stort intresse för Sverige där SCB överväger att införa någon typ av lägenhetsregister för att därigenom kunna genomföra "Register-FoB:ar".

Inte minst den helintegrerade kommundatabasen i Aalborg visar på möjligheten att efter ett utvecklingsarbete få till stånd ett för många olika ändamål och intressenter användbart datoriserat register.

Inom KOMPASS-gruppen tänker vi fortsätta att driva dessa frågor. Ett fortsatt erfarenhetsutbyte med Danmark, inte minst Aalborg, kan för KSP vara fruktbart för uppbyggnaden av registerbaserad sysselsättningsstatistik.

KOMPASS-gruppen

KUTSU - VÅR ÖSTRA SYSTER

Rapport från KSP:s styrelses gemensamma möte med systerorganisationen KUTSU i Helsingfors 10-11 maj. För rapporten svarar Anders Olsson, Kerstin Oremark och Annalena Löfgren. Foto Ulla Jonson.

Asta Manninen tog emot vid färjan och såg till att vi kom fram till Städernas hus där vi tillbringade förmiddagen. Asta som är vice ordförande i **KUTSU**, arbetar som informationsförsörjningschef vid Faktacentralen i Helsingfors stad. Asta hade lagt ner ett stort arbete med att planera och genomföra den här träffen och det var mycket tack vare henne den blev så lyckad. Vid Städernas hus välkomnade oss **Pekka Nieminen**. Han arbetar vid **Efektia service AB** som var vår värd denna första förmiddag. Ytterligare några KUTSU-medlem-

mar mötte upp här. Det var **Arja Munter** från Esbo, **Matti Manninen** från Tammerfors och **Seija Ilmakunnas** från Helsingfors.

Likheter och olikheter

Efter presentation och kort genomgång av situationen i våra respektive hemkommuner kunde vi konstatera att den kommunala verkligheten i Finland i många avseenden är lik den svenska, men det finns också olikheter. Det gemensamma är framför allt den ekonomiska krisen som slår hårt på den kommunala verksamheten. Effek-

tivisering, resultatstyrning och privatisering är aktuella ord även i finska kommuner. Finland som har en arbetslöshet på 20% och en kommunalskatt på ca 17% tycks ändå ha en omfattande kommunal verksamhet. Stadsbidraget, stadsandelen, som kraftigt omfördelar skatterna mellan olika landsändar, utgör en stor del av många kommuners budget. Man har nyligen fått ett nytt stadsandelssystem. I Finland har man infört hemmavårdsstöd, en typ av vårdnadsbidrag som består av en statlig del och ett frivilligt kommunalt tillägg. Stödet går till den som är hemma eller utnyttjar privata dagmammor. Sammanlagt kan man få max 3 500 mark per månad och barn. Man har också rätt att vara ledig från sitt arbete i tre år. Den kommunala daghemsverksamheten som är väl utbyggd i Finland har påverkats mycket av detta och verksamheten skärs ner.

Tvåspråkigheten

En sak som skiljer våra länder är tvåspråkigheten. Av Finlands 455 kommuner är 43 tvåspråkiga och 21 svenskspråkiga. I Finland har man också fortfarande kvar uppdelningen i städer och landskommuner. Städerna är 102 till antalet och kommunerna 353. Eftersom många kommuner är mycket små så är förekomsten av kommunalförbund vanlig, då det egna skatteunderlaget ofta inte räcker för att driva viss verksamhet som skola, barnomsorg m m.

Man har också tre olika kommunförbund där Städernas förbund och Svenska kommunförbundet är de största. Den 1 juni i år går dessa tre plus en del andra organisationer samman till ett gemensamt förbund, Finlands kommunförbund. Vi fick

Nyss ankomna

höra en del om detta av **Matti Hapola** som är vd för Efektia service AB, ett nybildat konsultbolag ägt av kommunernas centralorganisationer och med utredning inom ekonomi och verksamhetsplaneringsområdet som specialitet. Den svenska motsvarigheten är närmast Sensia.

Otto-projektet

Pekka Nieminen, Efektia AB, som är projektledare för det s k OTTO-projektet berättade om detta. I projektet ingår bl a sju städer, två kommunalförbund, ett antal skolavdelningar vid länsstyrelserna, utbildningsstyrelsen, utbildnings- och finansministerierna och lärarfacken, m a o en bred representation.

Projektet syftar till att ta fram en modell för resultatstyrning och uppföljning/utvärdering inom enskilda skolenheterna. Projektet genomförs under perioden 1992 - 1994. Man har gemensamt tagit fram s k resultatmatriser för olika delar inom skolans verksamhetsområden. Resultatet från matris-mätningarna utgör grunden för förhandlingar mellan skolans olika parter, lärare, elever, föräldrar, övrig personal för att åstadkomma bättre resultat och måluppfyllelse.

Frikommunprojektet

En representant från Finlands Stadsförbunds utvecklingsavdelning redovisade sedan översiktligt aktuella forskningsprojekt som är på gång. En forskningsgrupp bestående av två forskare och två projektsekreterare och en chef arbetar tillsammans. De projekt som för närvarande är mest aktuella är följande:

- EG-projektet
- Uppföljning av statsbidragssystemet
- Utvecklingsprojekt för Estland
- Frikommunprojekt

Frikommunprojektet i Finland är ungefär detsamma i Sverige d v s att avreglera den kommunala verksamheten och bl a tillåta färre nämnder och styrelser.

Försöket startade 1989. Av Finlands 455 kommuner ville 56 bli frikommuner. Alla som sökte fick också bli det. Nu har man gjort en

stor uppföljningsstudie bland 11 av dessa kommuner.

Sammantaget kan man konstatera att det har hänt en del intressanta saker i frikommunerna men det bör framhållas att frikommunerna i och med att de visat sitt intresse hade saker på gång. De var redan i starten mer aktiva än andra kommuner som inte var intresserade av försöket.

Man utvärderar genom en enkät till tjänstemän och förtroendevalda. Frågorna har gällt hur man upplever att jobba i en frikommun och hur arbetsmiljön och organisationsstrukturen har förändrats. Resultatet föreligger ännu inte.

Efter dagens övningar tog våra finska värdar oss på en liten sightseeing i Helsingfors västra delar med bl a Tempelkyrkan och Esbo kommun där vi övernattade på stadsinstitutet Meriputusta - Havsparken. Institutet ligger vidunderligt vackert vid en havsvik. Kvällen övningar bestod av middag och fortsatt erfarenhetsutbyte med våra finska värdar.

Besök i Sjundea kommun

På tisdagsmorgonen lämnade vi Stadsinstitutet i Esbo för att bege oss till Sjundea, en liten kommun några mil väster därom.

Finland har ett betydligt större antal kommuner än Sverige. Den minsta kommunen i Finland, Sotunga har endast 130 invånare. 260 av landets 455 kommuner har mindre än 6 000 invånare. Sjundea är

en av dessa.

Fakta om Sjundea

(en av 43tvåspråkiga kommuner)

Befolkning	4 344 personer
finskspråkiga	55 %
svenskspråkiga	45 %
areal	252,7 km ²
Budget	ca 79 Mmk
Antal i fullmäktige	27
Bärkraftsklass	6

Vid ankomsten till Sjundea motogs vi i det nybyggda kommunhuset.

Sjundeabygden, bebodd sedan stenåldern, nämndes första gången som administrativ enhet år 1417. Innan Gustav Vasa lät grundlägga Helsingfors, hade han planer på att anlägga den nya staden just här, vid bron i Pikkala.

Sjundea kommun ligger ungefär 5 mil väster om Helsingfors och räknas till VästNyland. Sjundeås moderna centrum är stationsområdet, som uppstod när kustbanan Helsingfors - Åbo byggdes i början av 1900-talet. Redan före andra världskriget fanns kring järnvägsstationen ett livskraftigt samhälle. Detta ingick tillsammans med hela den södra fjärdedelen av Sjundea i det s k Porkkala-området, som vid fredsslutet 1945 utarrenderades på 50 år till Sovjetunionen. Området återlämnades 1956.

Sjundea var tidigare en utpräglad jordbruksbygd, men idag är servicesektorn den största förvärvsgrenen och sysselsätter ungefär

Allvarliga överläggningar. Ordföranden stående.

hälften av den yrkesverksamma befolkningen. Närmare 40% arbetar inom industrin.

Sjundeåborna pendlar i stor utsträckning till Helsingfors och Esbo. Fram till 90-talet var arbetslösheten ungefär 1%. Idag ligger den på 13,6%!

Arbetet i den lilla kommunen, påminner i stort om arbetet i motsvarande kommuner i Sverige. Många arbeten utförs av konsulter t ex översiktsplanering. Kollektivtrafiken drivs i hög utsträckning av privata bussbolag. Kommunen ansvarar för onsdagstrafik för serviceresor.

Efter informationen om Sjundeå åkte vi till ett rehabiliteringscenter, Miina Sillanpäästiftelsens, Sjundeå bad. Hit kommer krigsveteraner och andra för att genomgå behandling och rehabilitering i en avkopplande och fin miljö. I den stora restaurangen utspisades vi

Erfarenhetsutbyte

med grönsaker, örtteer m m som smakade alldeles förträffligt.

Eftermiddagens övningar ägnades åt en genomgång av **Fakta-centralens** engagemang och arbetsuppgifter och tillfälle gavs att bli stifta bekantskap med eleganta registersystem och GIS-lösningar. KOPI-gruppen har på ett utmärkt

sätt beskrivit detta i KSP-nytt 1993:1. Vi avstår därför från en mer ingående redovisning och hänvisar till KOPI-gruppens redogörelse. Avslutningsvis vill vi framföra vårt hjärtliga tack till KUTSU, dess styrelse och Asta Manninen för två fina och lärorika dagar i Finland.

KONFERENS 26-28 MAJ OM REGIONERNAS EUROPA OCH STRATEGISKA FAKTORER FÖR MÄLARREGIONENS UTVECKLING

Ide'forum 93
Mälarregionen

Conference

A Europe of Regions
Driving Forces in Regional Development

Berns Congress, Stockholm, Sweden
26-28 May 1993

Stockholm County Council
Department of Regional Development

Att skapa en ny region som kan agera på framtidens europeiska scen kräver politiskt ledarskap och regional samverkan inom strategiska utvecklingssektorer som infrastruktur, kultur, FoU.

Inom ramen för *Ide'forum 93 - Mälarregionen* ordnade Stockholms läns landsting en all-europeisk konferens "A Europe of Regions - Driving Forces in Regional Development" på Berns i Stockholm, den 26-28 maj. Konferensen vände sig till politiker och andra beslutsfattare, planerare m fl i Mälarregionen och andra regioner i Sverige och Europa.

Bland de 17 föredragshållarna kom nästan hälften från andra regioner i Europa. De illustrerade framgångsrika utvecklingssektorer som t ex infrastruktur (Nord-Pas de Calais), FoU (Baden-Württemberg), politiskt ledarskap (Bruxelles-Capitale), flerkärnig region (Rhone-Alpes), nätverk och interregionalt samarbete (Jura).

Andra föredragshållare representerade företag och forskningsinstitutioner som ABB, Uppsala universitet, SJ-Fastigheter, KTH, RTK, Institutet för framtidsstudier, EGDG XVI (regionalpolitik). Som speciell gäst avslutade President Jordi Pujol, Katalonien, konferensen. President Pujol är också president i Assembly of European Regions (AER), den största europeiska lobbyingorganisationen på regional nivå - drygt 200 medlemsregioner varav Stockholms, Sörmlands och Uppsala läns landsting.

LOKALA UTVECKLINGSPLANER

Boverket arbetar fortlöpande med att stödja kommunernas översiktsplanering och bostadsförsörjningsplanering med metodutveckling och erfarenhetsutbyte. Sålunda har verket bidragit till ett utvecklingsarbete i Trollhättans kommun där sociala frågor integrerats i den fysiska planeringen. Projektet har letts av tjänstemän vid kommunledningens enhet för strategisk planering och vård-omsorgsförvaltningen.

Av Eli Arnstad, Claes Cöran Guinchard, Karin Thorsenius

Områdesplaner med helhetssyn

Arbetet med Lokala Områdes- och utvecklingsplaner - LOU-projektet - utgör en del i kommunens översiktsplanearbete för Trollhättans tätort. Vi har här försökt att på ett bättre sätt än tidigare få med lokala och sociala kunskaper i planeringen genom att pröva ett nytt arbets-sätt.

De kommunala tjänstemännen ute på "fältet" inom de "sociala" verksamheterna barnomsorg, kultur, fritid, skola, äldreomsorg ("socialfolket" enligt vår definition) samt de lokala distriktsnämndspolitiker har aktivt deltagit i planeringsarbetet och i huvudsak själva tillsammans utarbetat förslaget till översiktsplan för en stadsdel.

Arbetet har prövats inom flera olika stadsdelar, en i vardera av kommunens fyra distrikt för de "mjuka" förvaltningarna och nämnderna för kultur-utbildning-barnomsorg och vård-omsorg.

Syftet med att integrera de lokala och sociala kunskaperna och erfarenheterna i kommunens samlade översiktliga planering var en förhoppning om att därigenom söka kunna förebygga ohälsa, åstadkomma jämlika levnadsvillkor och fördela välfärden mer lika mellan olika stadsdelar.

Kommunen hoppades få ett bättre kunskapsunderlag med en mer utvecklade helhetssyn vid beslut om bl a fördelning av resurser till olika delar av staden. Behovet av förnyelse och utveckling av de befintliga boendemiljöerna skulle också kart-

läggas.

Underlag för ett brett samråd

De utvalda fyra stadsdelarna är sinsemellan av olika karaktär. Två stycken är sk miljonprogramsområden. ett äldre och ett yngre med olika bebyggelsekaraktär. Den tredje är ett 50-talsområde med den tidens blandning av småhus medan den fjärde stadsdelen är en utpräglad villastadsdel. Invånarantalet i stadsdelarna varierar från drygt 3 000 till knappt 5 000. De sociala förhållandena är mycket olika.

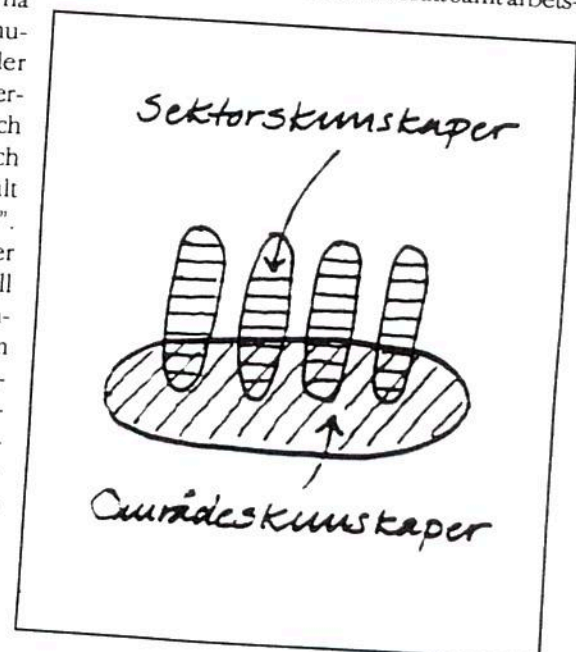
De fyra arbetsgrupperna har själva fått utforma sitt arbetssätt och sin samverkan med sin distriktsnämnd samt med de boende och organisationer m fl. Kontakterna och aktiviteterna har till följd härav varit varierande. Från de centralt ansvariga för översiktsplanearbetet fördelades dock grupperna att behandla de fyra huvud-temana "bostäder och befolkning", "service, arbetsplatser och trafik", "grönytor och yttre miljö" samt "socialt liv och gemenskap". Gruppernas rapporter utgör nu de bilagor till översiktsplanens samråds handlingar som finns för samtliga stadsdelar i staden. De var således en del av underlaget för den breda diskussion kring översiktsplanen som under hösten 1992 pågick i kommunen.

Planerare och socialfolk möts

Våra erfarenheter är övervägande positiva även om mycket arbete återstår för att helt integrera ett nytt arbetssätt i det normala löpande arbetet i kommunen.

En oväntad erfarenhet var den effekt själva det områdesorienterade arbetet medförde. Att konsekvent arbeta med ett geografiskt avgränsat område som en stadsdel, medförde "automatiskt" ett annat synsätt som tydligare utgick från människans och hennes behov.

Det gav utmärkta möjligheter till en helhetssyn inom stadsdelen i stället för att se den utifrån olika sektorintressenters behov. Det visade sig vidare vara ett bra sätt för planerarna och socialfolket att mötas med sina olika tänkesätt samt arbets-

och redovisningsmetoder.

Vi kom också fram till att den befintliga statistiken som FoB-statistik mm mycket väl kan användas för att komplettera och verifiera de lokala kunskaper man har "på känn" och bidra till att ge en bild av levnadsvillkoren i en stadsdel. Det handlar mycket om vilka faktorer man lyfter fram samt hur illustrativt man redovisar siffrorna. Vår metod med en områdesprofil för varje stadsdel visade sig fungera bra. Nyttjandet av statistikmaterial ger dessutom goda möjligheter att hålla kunskapsmaterialet aktuellt samt fungera som underlag för många olika typer av problem och beslut, inte endast i det aktuella planerings-sammanhanget. Ett exempel visas nedan.

Sociala konsekvensbeskrivningar?

Vad som emellertid måste utvecklas vidare är metoder för att verkligen beskriva de sociala förhållandena i en stadsdel med stora problem utan att man härigenom bi-

drar till att späda på den negativa stämpling som sådana stadsdelar ofta har. Vi har också funderat över hur man skulle kunna göra socialkonsekvensbeskrivningar för att tydliggöra de sociala, mänskliga konsekvenserna av olika planerade åtgärder på motsvarande sätt som man gör miljökonsekvensbeskrivningar för att tydliggöra konsekvenserna för miljön. Vi anser att dessa frågor är något för berörda centrala verk, som Boverket och Socialstyrelsen, samt forskningen att utveckla vidare.

Engagemanget viktigast

När det gäller arbetsformer för att på ett självklart sätt i det normala, löpande arbetet i kommunen åstadkomma ett tvärsektorielt samarbete mellan de traditionella planerarna och socialfolket är våra slutsatser att det i den kommunala organisationen måste ges möjligheter att skapa nätverk mellan olika aktörer. Dessa kan vara mer eller mindre fasta. Det kan vara en fördel att ha några fasta grupper för att ge nätverksarbetet en stadga samt för att

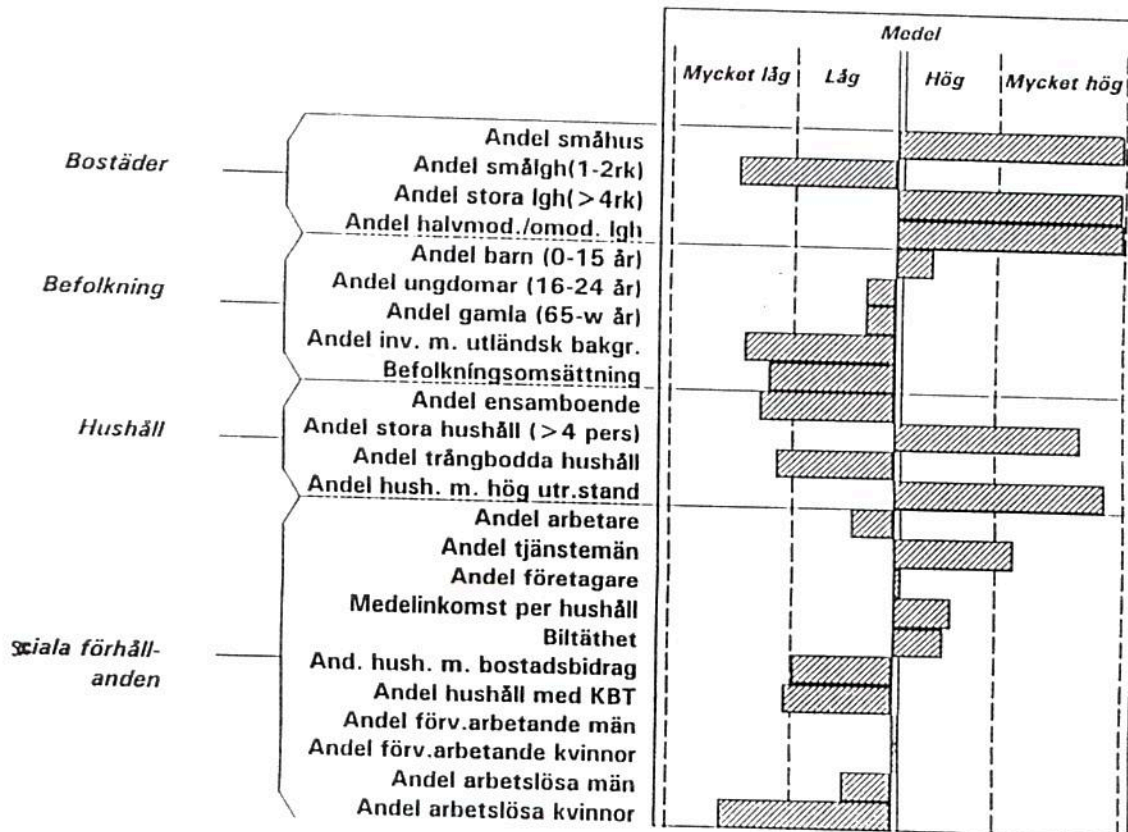
det skall fungera även vid personbyten. Vid ett lokalt orienterat nätverksarbete är det väsentligt att verkligen ha med tjänstemän från "fältet" med sin arbetsplats ute i området. Det är vidare av avgörande betydelse för resultatet att utse människor med intresse och engagemang för uppgiften. Det är viktigare än att välja efter tjänsteställning eller utbildning.

I LOU-projektet ingick särskild utbildning för de inblandade. Den hade två olika inriktningar, dels en "social" del och dels en "planerings"del. De var avsedda som ett incitament för de deltagande. Våra erfarenheter är att deras effekt har varit stor och att gemensam särskild utbildning är av stor betydelse.

I nätverken kan därutöver ingå aktörer utanför kommunförvaltningen. Exempel på sådana är bostadsföretagen, organisationer, primärvården, polisen, länsstyrelsen samt de boende. Härigenom skapas en "aktörsallians" vilket ger bättre förutsättningar för samstämda lösningar vid de förhandlingar som sker i planeringsprocessen.

STRÖMSLUND

OMRÅDESPROFIL

Stöd från politiker nödvändigt

Nätverksarbetet måste ges legitimitet. Det är nödvändigt för alla parter att tydligt klargöra ansvars- och rollfördelningen och ge dem som deltar ordentliga mandat i arbetet. Ett tydligt stöd för nätverksarbetet behövs både från politikerna och från förvaltningen och dess ledning. Stödet behöver klargöras tydligt för hela organisationen, inte bara för dem som deltar i arbetet.

Vår erfarenhet är att det är den ekonomiska nyttan av en samplanering som är den initiala politiska drivkraften, inte minst nu när det gäller att skära ner i de kommunala utgifterna för service ovm omsorg. Detta nödvändiga ont kan vara

nyckeln till att genom samarbetet successivt upptäcka andra fördelar som tillsammans leder till ökad välfärd och bättre boendemiljö och levnadsvillkor. En omsorg och service med bättre helhet och kvalitet samt ökad delaktighet, inflytande och gemenskap bland de boende kan växa fram.

Vi har sett att ett ökat inslag av lokala och sociala kunskaper samt en samverkan i den översiktliga planeringen ger kommunen större möjligheter till en helhetssyn i fortsatt planering och beslut. Översiktsplanen med lokala och sociala kunskaper ger bl a:

- Vägledning för bostadsförsörjningsplanering och detaljplanering vid förnyelse i befintliga bostads-

områden.

- Underlag för såväl planering som genomförande av olika åtgärder i verksamheterna ute i stadsdelarna.

- Vägledning för den ekonomiska långtidsplaneringen.

Vad vi har lärt oss är att *planering inte är att göra storstilade ritningar för framtiden utan planering är att ha beredskap för och påverka en okänd framtid i vilken alla kategorier människor ges möjlighet att leva ett innehållsrikt och värdigt liv.*

Slutrapporten "LOU-projektet" kan beställas från Trollhättans kommun, tel 0520-876 11. Den kostar 40 kronor + moms och porto.

REGIONALA PLANERARDAGAR:

Regional utveckling i Sverige och Europa

Den 13-14 maj gavs en lägesrapport över regionutvecklingen i landet och redovisades pågående internationell forskning. Större delen av det svenska etablissemanget inom området hade församlats, tillsammans med ett antal europeiska samhälls- och regionalforskare.

Seminarier hölls i ett värfagert Uppsala, och bjöd förutom på ett späckat program också på mottagning hos Rector Magnificus Stig Strömholm och middag på Östgöta nation. Närmare tvåhundra deltagare hade samlats, från Luleå i norr till Malmö i söder. Man var en väl blandad skara från framför allt kommunerna, landstingen, staten och universiteten. Det är möjligt att dessa regionala planerardagar kan återkomma för en ny lägesrapport kommande år.

Arrangörer var KSP, FFS, Uppsala Universitet, Uppsala kommun, Uppsala läns landsting och STUNS (Stiftelsen för samverkan mellan universitet, näringsliv och samhälle i Uppsala) och seminariet ingick i Mälardalsrådets serie av arrangemang inom Idéforum 93.

Här följer ett urval kortrapporter från seminariet. **ksp-nytt**s utsända korrespondenter anges efter varje rapport.

Seminarier inleddes med några allmänna betraktelser över regionfrågan som sådan, med Bo Wijckmark som ordförande.

Problemet

Professor **Sture Öberg**, kultur-geografiska institutionen vid Uppsala Universitet talade över temat "Europa och dess regioner - vad är problemet"? Sture Öberg konstaterade att det är svårt att definiera

problemet. Frågor människor ställer sig när det gäller EG är t ex "Får vi ha kvar våra särdrag?" och "Får vi betala för utvecklingen i Sydeuropa?". EG är dock nödvändigt för Västeuropa av två skäl:

- Att kortsiktigt minska krigsriskerna
- Att ge starkare ekonomi i Europa

Sture Öberg konstaterade vidare att vi måste skapa regioner där man

känner lojalitet. Sådana regioner plus samhällsplanering är bote-medlet mot den systemkollaps som annars skulle bli följderna av en individuell rationalitet.

Tore Almlöf, Karlskrona

Villkoren

Professor **Lars Nordström**, Handelshögskolan i Göteborg, talade över temat "Sverige i regionernas Europa - från regionalpolitik till regionernas politik". Lars Nordström inledde med att konstatera att det sker en regionalisering av världen, främst genom EG, i USA och i Japan. En region kan vara stor eller liten, men skall dock innehålla fyra väsentliga element:

- Kontroll
- Administration
- Kulturell identitet
- Marknad

Lars Nordström konstaterade vidare att regional frihet kräver stark centralmakt.

När det gäller handel är Sverige definitivt en del av Europa. Annorlunda är det när det gäller kulturinformationen, där USA dominerar.

Sammanfattningsvis konstaterades att nationalstaten ifrågasätts, vi går tillbaka till kultursamband samt att språkområdena växer sig starkare.

Tore Almlöf, Karlskrona

Regionberedningen

"Hur utformas en regionernas politik?" Regeringsrådet **Elisabet Palm**, ordförande i Regionberedningen redovisade beredningens direktiv, arbetsläge och preliminära slutsatser.

I en imponerande tungvrickning-sövning redovisade Elisabet Palm en lång lista på utredningar den sista 25-årsperioden avseende de regionala nivåerna i Sverige, vilken i förhållande till sin längd kommit mycket litet åstad. Vad är nytt den här gången? Vad är det som motiverar att frågorna tas upp på nytt, frågade sig Elisabet Palm och gav själv tre svar.

För det första: Förnyelseprocessen i den offentliga sektorn. Vi har ett

INBJUDAN

**Regional utveckling i Sverige och Europa
Uppsala, 13-14 maj 1993**

ARRANGÖRER: Föreningen för Samhällsplanering, Föreningen för kommunal statistik och planering, Uppsala universitet, Landsbygget i Uppsala län, Uppsala kommun samt STUNS - Stiftelsen universitet, näringsliv och samhälle i Uppsala.

annorlunda ekonomiskt synsätt idag.

För det andra: EG-perspektivet - utifrånkravet. Sverige har ju faktiskt ansökt om medlemskap i EG. Starka regioner kommer att vara viktiga för statens förhandlingar och förhandlingsposition i den processen.

För det tredje: Det är idag möjligt att tänka sig en stegvis utvecklingsprocess där förändringen bestäms underifrån. Det öppnar en möjlighet att Sverige kan se olika ut. Tidigare var uppifrånperspektivet det enda tänkbara. Ingen ifrågasätter på allvar nationalstaten och dess möjligheter att styra mot och upprätthålla nationella mål.

Elisabet Palm redovisade därefter regionberedningens behandling av de framställningar som har inkommit från Skåne och Jämtland om försöksverksamhet med förändrad uppgiftshantering och från Falköping om att få bli landstingsfri kommun. (Betr Västsverige, se refererat av Olof Wennäs' anförande).

Hon betonade att regionberedningen kommer att lägga mycket stor vikt vid att det finns en grundläggande politisk enighet bakom förslagen från regionerna.

Hon upplevde i det fallet Jämtlands framställning som något förvirrande. En delegation med landshövdingen och ett antal kommunala företrädare har besökt regeringen för att förklara att man inte står bakom framställningen.

Henry Tordenström, Malmö

Läget i landet

Ett antal företrädare för regional utveckling i olika landsändar redovisade utvecklingsläget.

Barbro Spörndly, landstinget i Uppsala län, gav en inledning till "praktikfallen" genom att peka på några viktiga saker:

- Man måste ta ett gemensamt ansvar för den egna utvecklingen och att kräver att man kan bestämna över "instrumenten". Det

går inte bara att ta vissa delar - utan det gäller att uppnå en kritisk massa, dvs ta hand om alla "instrumenten".

- För att lyckas med detta behövs en samlad strategi, inte minst för att klara näringslivets behov. Det kan man uppnå genom mobilisering av alla krafter, finna nya allianser etc.

Sedan pekade hon på Mälardalsrådets utveckling som ett exempel och menade att detta börjat få genomslag på allvar. Hon ansåg att det avgörande är vad de politiska partierna kommer fram till och inte landstingsförbundet, kommunförbundet eller länsstyrelserna.

Lars Malmberg, SYDSAM

Ålderdomlig indelning i Västsverige

Olof Wennäs, som är sekreterare i regionberedning Väst menade att det inte går att vara en utvecklingsregion Europa med den ålderdomliga administrativa indelning som finns i Västsverige. Även han betonade det nära samarbetet med de politiska partierna. I arbetet laboretrade man med tre modeller:

1. Direkt folkvalt organ med beskattningsrätt (regionfullmäktige).
2. Kommunal samverkan genom ett kommunalförbund (regionförbund)
3. Steg-för-steg modell med regionförbund 1995-97 för att sedan välja 1 eller 2.

Oavsett formen för ett framtida organ förutsätts att ansvar och befogenheter förs över från statliga (centrala och regionala) organ och landstinget. Det viktigaste arbetet närmast är att se över funktioner och strukturer.

Lars Malmberg, SYDSAM

Storlän döden för Norrland

Stefan Karlsson från republiken Jämtland gav sedan en annan sida av problemet. Jämtland är lika stort som Sydsverige eller Västsverige.

Han menade därför att ett storlän i Norrland är döden för regional mobilisering.

Deras arbete bedrivs också i nära samverkan med de politiska partierna och förslaget till organisation har diskuterats på 200 politiska möten. Partierna har sedan gjort en gemensam intresseanmälan till regionberedningen om att få bli ett försökslän dvs inom nuvarande länsgränser skapa ett regionparlament.

Närhetsprincipen är viktig liksom att få arbeta utifrån de egna förutsättningarna. Ytterst menade även Stefan att detta är en demokratifråga och därmed en fråga för partierna. (Trots denna breda förankring framkom det att utredaren Elisabet Palm hade fått två uppvaktningar från Jämtland med olika innehåll!).

Lars Malmberg, SYDSAM

Skånes regionala röra

Monica Yngvesson, Kristianstads läns landsting, redovisade "Krafttag i söder" och inledde med konstaterandet att behovet av samverkan i de nu klassiska sakfrågorna över länsgränserna i sydsverige är stort.

När det gäller uppgiftsfördelningen står man inför ett vägval för stat, kommuner och den regionala mellannivån. Monica beskrev Skåne som en "regional röra", som måste redas upp, med sina 33 kommuner på hundra kvadratmil och flera dubblade regionala funktioner genom att ett antal kommunalförbund arbetar regionalt och att samverkan redan finns etablerad, exvis inom sjukvården.

Här underströks också betydelsen av närheten till Danmark, norra Tyskland och Polen, liksom den fasta förbindelsen till Danmark.

När det gäller *Sydsverige som helhet* finns begreppet "Skåneland", dvs Skåne, Halland och Blekinge.

SYDSAM arbetar över sex län: Kronoberg, Halland, Blekinge, Kris-

lianstad, Malmöhus och Kalmar och omfattar två miljoner invånare. Här är också Jönköping på väg in. I samarbetet poängteras arbetet med sakfrågorna mer än indelningsfrågan.

Östersjösamarbetet utvecklas snabbt. Bl a finns Öresundskommittén med samverkan mellan Skåne och Sjælland, länsstyrelserna samarbetar internationellt och Hansaperspektivet betonas allt mer.

Processen mot "ett enat Skåne" startade 1991, och i maj 1992 gjordes en framställan om friregionen Skåne av länsförbunden, landstingen m fl. Detta ses som ett första steg mot ett ev större område. Man är överens om färdriktningen:

- Samordnat agerande - en talesman för hela Skåne
- Förslag till regionberedningen om försök
- Länsgränsernas betydelse skall elimineras
- Statens roll myndighetsorienteras
- Minska den regionala röran
- Beslutskraft och fasthet - inte diskussionsforum

Samverkansområdena är huvudsakligen fysisk strukturplanering och infrastruktur, kollektivtrafik, högre utbildning och forskning, samt näringspolitik. Även miljöfrågor, fritid och turism och hälso- och sjukvård kommer efterhand in. AA

Ett utvidgat Mälardalsråd

Per Lundberg, kanslichef hos Mälardalsrådet, redovisade bakgrund och arbetsläge i det nu utvidgade rådet, som omfattar Stockholms, Södermanlands, Västmanlands och Uppsala län, med Örebro län som observatörer. Rådet har nu 39 medlemmar mot de tidigare åtta, varav fyra är landsting. Elva av kommunerna i de fyra länen avvaktar tills vidare att bli medlemmar i rådet, som organisatoriskt är en ideell förening.

Rådets syfte är att skapa en regional enhet för ett effektivt agerande

de i infrastrukturella frågor rörande kommunikationer, forskning och utbildning, miljö och näringsliv/europafrågor.

Rådet bygger på det kommunala självstyret och stort mått av frivillighet. Koncentrationen sker på frågorna mer än de organisatoriska problemen. Över hundra politiker är engagerade och har till sin hjälp ett femtiotal experter från de olika medlemmarna. Arbetet sker i fem programutskott med ett minimum av administration och byråkrati.

Den 25-27 augusti genomförs det s k Mälartinget som avslutning på Idéforum 93, som en manifestation för det nya samarbetet.

AA

Vart tar länsstyrelsen vägen?

NUTEK:s projektledare **Gösta Oscarsson** funderade över vad det blir av den statliga samordningsambitionen på regional nivå i ett engagerat anförande benämnt "Klämd från två håll".

Han beskrev länsstyrelsen uppgifter till att vara utvecklingsmotor hela 75 % (!), vara sektorssamordnare, 10 %, försvara den funktionella regionen, 5 % och försvara de statliga centrala målen, 5 %.

Vad som nu kan hända med dessa uppgifter beror bl a på EG och om internationella överenskommelser träffas som förutsätts effektueras lokalt. Andra faktorer som påverkar är "aktörsexplosionen" och den regionförstoring som sker genom infrastrukturutveckling mm. "Den tredje urbaniseringen" kommer att kräva samordning över större områden än idag. Dessa frågor, liksom miljöfrågor som sköts "topdown", de sektorövergripande frågorna och det regionala växtarbetet som kräver gemensamma insatser kan i och för sig skötas av en stark regional kraft under visst överinseende av en statlig befullmäktige på lokala nivån.

De två scenarier som Oscarsson ser är dels en "regional parlamentlinje", som ger ett statligt regionalt förhandlingsombud, dels en "kommunlinje" med pendlingsregionsarbete mellan kommuner - ett nätverkssamarbete, som mer påkallar ett statligt regionutvecklingsorgan. Exempel finns från Holland, där Amsterdam med sina kranskommuner blir "servicekommuner" och bildar en region som sysslar med utvecklingsfrågorna.

Man kan anta att länsstyrelserna försvinner och ersätts av en Regieringsstellvertreter på en ny regional nivå om regionutredningen resulterar och landet fortsättningsvis byggs "bottom up". AA

Nationell sammanfattning

Bo Wijkmark, ordförande i FFS, summerade dagens överläggningar i följande punkter:

- Det synes råda stor överensstämmelse om vilka frågor man samarbetar kring, men olika frågor har olika vikt i regionerna;
 - Organisation och arbetsätt kan variera avsevärt;
 - Det bästa är att genomföra försöksverksamhet nu, med frågor som är relativt sett "enkla", och spara de kontroversiella frågorna om regionparlament, beskattning osv. Processen är viktig - och att redovisa intressekonflikter öppet;
 - Det är viktigt med gemensamma visioner över partigränser;
 - Fokusera helheten.
- AA

Seminariets andra dag hade titeln "Regional and Urban Restructuring in Europe - Driving Forces Behind the New Map of Europe".

Här avhandlades i åtta anföranden

- befolkningsförändringarnas Europa (Sture Öberg, Uppsala, Françoise Cribier, Paris),
- förändringar i produktionssystemen Peter Dicken, Manchester,

Jan-Evert Nilsson, Umeå, Ash Amin, Newcastle) och

- urbana systemförändringar och policy (Bill Lever, Glasgow, Jan van Weesep, Utrecht, Arie Schachar, Jerusalem).

Från den sista avdelningen följer här ett kort sammandrag av Henry Tordenström, Malmö.

Regioner som positionerar sig

Professor **Jan van Weesep**, University of Utrecht: "Regions in Competition. Urban and Regional Policies in the 1992 Single Market".

Jan van Weesep pläderade för balans i de strategier som läggs upp av regioner och städer för att förbättra sina positioner i konkurrensen om utvecklingsskapande resurser.

Man måste vara klar över och kunna möta de sidoeffekter som uppstår av olika åtgärder. Han nämnde som exempel stadsförnyelsen av innerstäderna som tränger ut låginkomsttagare och arbetslösa från billiga bostäder i de centrala delarna till förorterna.

De nya jobb som skapas i de verksamheter som flyttar in i de förnyade delarna minskar inte arbetslösheten. De arbetslösa har helt enkelt inte kvalifikationer för dessa jobb.

Kvalifikationskraven är höga även på jobb inom de industribranscher som tillväxer i Väst-Europa. Det finns inte några "low skill blue collar jobs" inom dessa nya industriarbetsplatser. Befolkningen delas i två kategorier beroende på om man har arbete eller inte. Gapen mellan grupperna ökar.

Vi får "dual-cities" med kraftig segmentering av befolkningen. Möjligheterna att få tillfälliga arbeten bestäms av dina informella nätverk. Om någon i hushållet har arbete är chansen större att någon annan också får arbete beroende på att man har en anknytning till arbetsmarknaden och den vägen

kan få information.

Det är viktigt att stadsförnyelsen kombineras med "human programs" för att bryta dessa onda cirklar menade Jan van Weesep. Alltför många hamnstäder över hela världen kopierar i olika skala Baltimore och dess stadsförnyelse idag. Weesep pläderade för "the importance of varieties" vilket också den följande föredragshållaren skulle komma att göra.

Regionens ekonomiska roll

Professor **Arie Schachar**, Hebrew University of Jerusalem: "The Changing Map of Europe: Regional - Urban Policies in the 1990s."

Utvecklingen från nationernas Europa till regionernas Europa är tydligt skönjbar. Processen bestäms av hur fördelningen av välfärds- och utvecklingsresurser går till. Beslutsfattare i regioner och städer börjar förlora sin tillit till nationernas möjligheter att lösa deras problem.

Konkurrens om regionalstöd leder till att stöden sprids ut allt tunnare. Man upplever att misslyckande för traditionell politik och

söker egna vägar. De internationella företagens flyttningar ger förutsättningarna för och gränserna för utvecklingen i staden eller regionen.

Men effekterna i de enskilda fallen beror på hur man lokalt svarar på dessa "globala stimuli". Schachar uppehöll sig en hel del i sitt anförande om samverkan mellan offentliga och privata aktörer och strategiska val för att finna lokala lösningar på lokala problem. Uttrycket "urban leadership" återkommer gång på gång i mina minnesanteckningar. Mycket energi får investeras i att finna den ekonomiska rollen för staden/regionen.

Schachar nämnde ett antal exempel på strategier som valts t ex högteknologi (Bari, Valencia), "prestigious investments" (Sevilla, Barcelona), nya nischer (Frankfurt).

Andra städer söker vidga sin roll genom att länka sig till andra städer. Andra återigen har nått goda resultat genom att bli bra på att få tillgång till olika fonder, t ex EG:s strukturfonder.

Ingen enskild lösning räcker emellertid. Det gäller att undvika ensidighet. Ensidighet är alltid på lång sikt en nackdel.

*Kungsängsliljanär Upplands
landskapsblomma*